

Ковальчук І. В.
ЖДУ ім. І. Франка

ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНИ У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ: НАУКОВИЙ ДИСКУРС, ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ, НАЦІОТВОРЕННЯ

Дослідники, які займаються вивченням проблематики Другої світової війни, раз-по-раз стають свідками тенденції, що частота відзначення тих чи інших подій, пов'язаних з періодом 1939–1945 рр., дещо заважає розміреному темпу їхнього опрацювання й осмислення. Особливо негативне значення у цьому відношенні має політизації історичного минулого та маніпулювання окремими фактами, інколи відірваними від контексту. Водночас, ця обставина має й позитивний бік: науковцям систематично доводиться, так би мовити, «звітувати» перед суспільством і державою про результати своїх зусиль, ділитися своїми напрацюваннями й окреслювати обрії та перспективи подальшого руху. Це не тільки сприяє підтримці інтелектуального тону, а й

забезпечує динаміку наукового процесу, дає можливість точніше визначити місцеперебування вітчизняного історіописання в системі світових координат.

Проблематику Другої світової війни актуалізує далекий від завершення і дуже суперечливий процес формування української політичної нації. Часто саме через призму оцінок тогочасних подій здійснюється пошук власної ідентичності окремими частинами сучасного суспільства, в результаті чого маємо справу з кількома її видами.

У зв'язку з цим постає питання про особливості історичної пам'яті. Саме створення і формування українського бачення, так би мовити виміру такої віхової події в історії людства як Друга світова війна багато у чому допоможе ідентифікуватися молодій українській політичній нації, і провести чітку межу між радянською ментальною орієнтацією, яка загрожує реставрацією минулого режиму в найгіршому його варіанті та орієнтирами і дороговказівниками для запитів у майбутньому.

Ця війна проти нацистської Німеччини із самого свого початку мала «український фактор» – Україні у планах Третього райху відводилося провідне місце. В ході самої війни особливе ставлення до українського питання стало наглядним у політичних лідерів Радянського Союзу. Отже, протиборчі сили чітко усвідомили свою залежність від України як джерела людських, економічних і матеріальних ресурсів; «український аспект» – особлива складність усіх процесів саме на території сучасної України. Лише поверховий огляд вказує, що дії регулярних військ поєднувались зі збройною боротьбою радянських партизанів, українського націоналістичного руху, масовим саботажом політичних, економічних, воєнних заходів нацистських окупантів. На думку професора Я. Грицака жоден інший випадок під час Другої світової війни не мав такого складного переплетення конфліктів, як український. А це у свою чергу дуже ускладнювало та звужувало українцям шанси на виживання. Уже сам хід Другої світової війни та особливо її закінчення засвідчило її «український вимір» – величезні людські жертви, матеріальні та економічні збитки, неоднозначне, найчастіше негативне, ставлення носіїв відновленої радянської влади до українського населення, яке перебувало на окупованих територіях. За даними демографів, жоден інший європейський народ, окрім хіба що євреїв, не зазнав у XX столітті таких величезних біологічних втрат як українці. Так, від початку Першої світової війни і до кінця Другої – від 1914 по 1945 рік на українських землях загинули кожен другий чоловік і кожна четверта жінка. Втрати населення України у цій війні обумовлені ще й тим, що кількість цивільних, які загинули, удвічі більша за українців, що одягнули

військову форму. До розміру українських втрат близькі лише втрати населення на території сучасних Польщі і Білорусії.

Отже, дослідження, уточнення та переосмислення тематики пов'язаної із Україною у Другій світовій війні, окрім суто наукової має ще й складову формування нової історичної пам'яті та завершення процесу націо- і державотворення.